

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
“БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЭКАНАМІЧНЫ УНІВЕРСІТЭТ”

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар Установы адукацыі
“Беларускі дзяржаўны
эканамічны універсітэт”

У.М.Шымаў

“28” 06 2009 г.

Шымаў У.М.
Ф.І. № 20316-09/804

ГІСТОРЫЯ ГРАМАДСКІХ РУХАЎ І ПАЛІТЫЧНЫХ ПАРТЫЙ

Вучэбная праграма па спецыяльнасці
1-24 01 02 “Правазнаўства”

СКЛАДАЖЫМ: *Ляднёва А.С.*, дацент кафедры тэорыі і гісторыі права Установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт”, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ: *Кошалеў М.К.*, загадчык аддзела ўсеагульнай гісторыі і міжнародных адносін Інстытута гісторыі Нацыянальнай Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь, кандыдат гістарычных навук.

Бандарэнка Н.Л., дацэнт кафедры грамадзянска-прававых дысцыплін Установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт”, дацэнт.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай тэорыі і гісторыі права Установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт”
(праатакол № 12 ад 25 мая 2009 г.)

Навукова-метадычным саветам Установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт”
(праатакол № 5 ад 24 06 2009 г.)

Адказы за выпуск: *Ляднёва А.С.*

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вывучэнне грамадскіх рухаў і палітычных партый як палітыка-прававой з’явы, катэгорыі і інстытута з’яўляецца адным з найбольш важных і перспектыўных накірункаў сучаснай грамадскай навукі. Рэалізацыя палітычных мэтаў у грамадстве ажыццяўляецца праз дзейнасць асноўных суб’ектаў палітыкі: дзяржаву, партыі, грамадскія арганізацыі і інш. Тэарэтыка-метадалагічная і практычная цікавасць да гэтай галіны даследаванняў у навуцы шматкратна ўзмацняецца фарміраваннем у Беларусі новай дэмакратычнай партыйнай сістэмы, пераўтварэннем палітычных партый у элемент механізма арганізацыі і ажыццяўлення дзяржаўнай улады.

Зразумець сённяшнія тэндэнцыі расійскай і беларускай гісторыі немагчыма без разумення своеасаблівасці шматпартыйнасці Расіі пачатку XX стагоддзя, без аналізу генезісу і эвалюцыі партый, іх ролі і значэння ў драматычных момантах грамадска – палітычнага жыцця Расіі. Кароткая, але яркая гісторыя гэтых партый – гэта неад’емная частка гісторыя як Расіі, так і Беларусі, перасцярога сучаснай і будучай шматпартыйнасці, урок для сучасных палітыкаў і электарата, часткай якога з’яўляецца студэнцтва.

Кожная гістарычная эпоха характарызуецца наяўнасцю ярка акрэсленых тэндэнцый, канкурэнцыя паміж якімі спрыяе руху па шляху прагрэса. Рэалізацыя палітычных тэндэнцый у грамадстве ажыццяўляецца праз дзейнасць асноўных суб’ектаў палітыкі: дзяржаву, партыі, грамадскія арганізацыі і інш. Важнейшым элементам палітычнай сістэмы з’яўляюцца партыі.

Гістарычны вопыт даказвае важнасць ролі грамадска-палітычных аб’яднанняў у жыцці любой дзяржавы. Вынікі навуковых даследаванняў сведчаць, што развіццё шматпартыйнасці, перарванае ў першай чверці XX ст., не паспела прывесці да фарміравання ў СССР сталага грамадзянскага грамадства, дасягненне якога застаецца актуальнай задачай і сёння.

Нягледзячы на мноства друкаваных прац па гісторыі расійскіх палітычных партый і рухаў, асноўныя праблемы партыйнай гісторыі сёння яшчэ толькі пастаўлены і далекі ад канчатковага вырашэння. Таму мэтазгодна разгледзіць некаторыя з іх з новых назіцый і з прыцягненнем раней невядомых альбо маладаступных крыніц.

У аснову праграмы пакладзены прынцып падачы матэрыяла з улікам сучасных падыходаў рапэння праблем палітычнай гісторыі.

Асноўнымі формамі вучэбнай працы з’яўляюцца лекцыі, семінарскія заняткі, канферэнцыі, самастойная праца, індывідуальныя кансультацыі выкладчыка.

Мэта дысцыпліны “Гісторыя грамадскіх рухаў і палітычных партый” – даць належнае і ўсебаковае веданне гісторыі палітычных партый і грамадскіх рухаў Расіі і Беларусі ў кантэксце іх палітычнай гісторыі.

Усваенне зместа дысцыпліны разам з іншымі гістарычнымі і гісторыка-

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛА

Тэма 1. Палітычныя партыі, грамадскія рухі і партыйныя сістэмы: тэарэтычна–метадалагічны аспект

Прадмет і задачы курса “Гісторыя грамадскіх рухаў і палітычных партый”.

Гістарыяграфія курса “Гісторыя грамадскіх рухаў і палітычных партый”.

Перыядызацыя гісторыі грамадскіх рухаў і палітычных партый

З гісторыі першых палітычных партый.

Цаняцце палітычнай партыі.

Функцыі палітычнай партыі.

Класіфікацыя палітычных партый.

Грамадскія рухі: прычыны стварэння, іх функцыі, тыпалогія.

Асаблівасці станаўлення палітычных партый у Расіі.

Тэма 2. Грамадска – палітычны рух у Расіі ў канцы XVIII – першай палове XIX стагоддзяў

Палітыка асветнага абсалютызму і асноўныя тэндэнцыі развіцця Расіі на мяжы XVIII – XIX стагоддзяў.

Дзейнасць М.І.Повікава і А.М. Радзінчова.

План пераўтварэння Расіі. М.М.Сперанскі. Рэформы ў галіне дзяржаўнага кіравання і культуры.

Айчынная вайна 1812 г. і фарміраванне ідэалогіі дзекабрызму. Заснаванне тайных таварыстваў. “Саюз выратавання”, “Саюз дабрабыту”, “Паўдневае таварыства”, “Паўночнае таварыства”.

“Руская праўда” П.Песцеля. “Канстытуцыя” М. Мураўёва. Паўстанне дзекабрыстаў. Прычыны паражэння. Дзекабрысты ў Беларусі.

Ідэйныя плыні 30-х – 40-х гг. Тэорыя афіцыйнай народнасці.

Ліберальная плынь. Заходніцтва. П. Чаадаеў, П. Апенкаў, К. Кавелін, М. Каткоў. Славянафільства. Аксакавы, Кірэеўскія, Ю. Самарын, А. Хамякоў. Спрэчкі заходнікаў і славянафілаў па аграрнаму пытанню, адносна гісторыі і перспектывы развіцця Расіі.

Абвастрэнне палітычнай сітуацыі у канцы праўлення Мікалая I. Петрашэўцы.

Зараджэнне рэвалюцыйнай дэмакратыі. В. Белінскі, А. Герцэн, М. Агараў. Утапічны сацыялізм.

Тэма 3. Грамадска – палітычныя рухі Расіі другой паловы XIX стагоддзя

Эпоха “буржуазных” рэформ Аляксандра II, іх характарыстыка. Падрыхтоўка праекта канстытуцыі М.Лорыс – Мелікава. 1 сакавіка 1881 г. – канец эры рэформ. Кантррэформы Аляксандра III.

Ліберальны рух у парэформенную эпоху. Земскі рух канца XIX стагоддзя. Кансерватыўны рух.

Рэакцыйна – ахоўваючая праграма М. Каткова і К. Пабеданосцава.

Народніцкі рух, яго пакірушкі. “Што рабіць” М. Чарнышоўскага. “Хаджэні ў народ”. Ідэалогія народніцтва. Народніцтва 60-х гг. Пракламацыйная кампанія. Таварыства “Зямля і воля” 1862 – 1864 гг. Раскол народніцкага руху. “Зямля і воля” (1876 – 1879 гг.). Арганізацыі “Народная воля”, “Чорны перадзел”. Эвалюцыя рэвалюцыйнага народніцтва ў ліберальнае. Гістарычнае значэнне народніцтва. Народніцтва ў Беларусі.

Тэма 4. Расійская сацыял – дэмакратыя (большавізм і меншавізм)

Позняе з’яўленне палітычных партый як праяўленне асаблівасцяў расійскага капіталізма і запаволенняці фарміравання грамадства. Спецыфічныя рысы іх генезіса.

Рабочы рух у Расіі ў канцы XIX стагоддзя. Група “Вызваленне працы” і першыя марксісцкія арганізацыі ў Расіі. “Саюзы барацьбы за вызваленне рабочага класа”.

Першы з’езд Расійскай сацыял – дэмакратычнай рабочай партыі (РСДРП). “Легальны марксізм” і “эканамізм”. Газета “Іскра”.

Другі з’езд РСДРП, прыняцце праграмы, статута. Праграма максімум: набудова сацыялізма праз сацыяльную рэвалюцыю і ўстапаўленне дыктатуры пралетарыята. Праграма мінімум: ліквідацыя самадзяржаўя, абвясчэнне дэмакратычнай рэспублікі, рапэнне рабочага і сялянскага пытанняў.

Размежаванне на фракцыі большавікоў і меншавікоў. Ідэалагі меншавізма П. Аксельрад, Г. Пляханаў, Ю. Мартаў. Арыентацыя меншавізма на заходнесўрапейскую сацыял-дэмакратыю.

Сацыял – дэмакратыя ў гады першай рускай рэвалюцыі (1905 – 1907 гг.) і ў міжрэвалюцыйны перыяд. Спрэчкі паміж сацыял-дэмакратамі і пенароднікамі на асноўным пытаньням рэвалюцыі 1905-1907 гг. IV (Аб’яднаўчы) і V (Лонданскі) з’езды РСДРП. “Левый блок” у ходзе рэвалюцыі. Заснаванне Усерасійскага Сялянскага саюза і Саветаў рабочых дэпутатаў. III-V канферэнцыі РСДРП.

Размежаванне сацыял-дэмакратычных сіл: ліквідатары, меншавікі, прымірэнцы, трацкісты, большавікі, ультыматысты.

VI (Пражская) канферэнцыя РСДРП. Кракаўская і Паронінская нарады РСДРП.

Лютаўская буржуазна-дэмакратычная рэвалюцыя. Рост рабочага руху ў канцы 1916 - пачатку 1917 г. Падзеі 23 – 28 лютага 1917 г. ў Петраградзе. Падтрымка рэвалюцыі ў правінцыі і на фронце. Стварэнне Петраградскага Савета рабочых дэпутатаў і Часовага выканаўчага камітэта Дзяржаўнай Думы (27 лютага). Пагадненне аб стварэнні Часовага ўрада (2 сакавіка). Ліквідацыя самадзяржаўя (2 сакавіка).

Сацыял – дэмакратыя пасля звяржэння самадзяржаўя. Двосёлуддзе. Новая стратэгія і тактыка бальшавікоў – мірны пераход да другога этапа рэвалюцыі праз уладу Саветаў. VII (Красавіцкая) Усерасійская канферэнцыя РСДРП(б). Рост рэвалюцыйнай стыхіі. Канчатковы раскол РСДРП на дзве партыі. Ліпенская дэманстрацыя ў Петраградзе. VI зезд РСДРП(б) (26 ліпеня – 3 верасня). Лозунг “Уся ўлада Саветам!” “Левый блок” бальшавікоў з анархістамі, максімалістамі, левымі эсерамі. Карнілаўшчына. Курс на падрыхтоўку ўзброенага паўстання.

Кастрычнік 1917 г. Звяржэнне Часовага ўрада. II Усерасійскі з’езд Саветаў рабочых і сагдацкіх дэпутатаў.

Арганізацыі РСДРП у Беларусі.

Тэма 5. Рэвалюцыйна – дэмакратычныя партыі: неанародніцтва, нацыянальныя сацыялістычныя арганізацыі

Усерасійскі рух на мяжы стагоддзяў. Заснаванне партыі сацыялістаў – рэвалюцыянераў, арганізацыйная структура партыі да яе першага з’езда. Праграма і тактыка партыі эсераў.

II з’езд ПСР: спрэчкі аб бягучым моманце і думскай тактыцы. Лідэры партыі эсераў: В.Чарноў, Г. Гершуні, Б. Савінкаў, Н.Аўксенцьеў, Е.Брэшка – Брэшкаўская.

Дзейнасць эсераў ў перыяд першай рускай рэвалюцыі. Сацыял – дэмакратычны (пралетарскі) і эсераўскі (сялянскі) сацыялізм: агульнае і характэрнае. Эсеры і Дзяржаўная Дума.

ПСР у міжрэвалюцыйны перыяд (чэрвень 1907 – люты 1917 гг.). III – V з’езды партыі эсераў. Азераўшчына. Ліквідатарская плынь у ПСР.

Партыя эсераў паміж Лютым і Кастрычнікам 1917 г. Удзел эсераў ў кааліцыйных урадах. Абвастрэнне ўнутрыпартыйнага крызіса. Раскол у партыі сацыялістаў – рэвалюцыянераў. Вылучэнне левых эсераў ў самастойную партыю Блок левых эсераў з бальшавікамі. Прычыны размежавання. Леваэсераўскі мяцеж. Эсеры ў Беларусі.

Партыя пародных сацыялістаў (энесы) 1906 г., яе праграма. Сацыяльная база – дробная і сярэдняя буржуазія. Умеранасць і кампраміснасць энесаў, іх адмаўленне ад узброенага паўстання. Удзел у палітычным жыцці краіны.

Энесы ў перыяд першай рускай рэвалюцыі. Энесы ў стане апазіцыі. Ідэйны і арганізацыйны крызіс у перыяд рэакцыі. Адроджэнне пасля Лютаўскай рэвалюцыі. Аб’яднаўчы з’езд партыі пародных сацыялістаў і

працоўнай групы, заснаванне Працоўнай народна – сацыялістычнай партыі (чэрвень 1917 г.).

Беларуская сацыялістычная грамада. Заснавальнікі партыі: А. і У. Луцкевічы, А.Пашкевіч, К.Кастраўскі, В.Іваноўскі, А.Бурбіс. I з’езд БСГ (снежань 1903 г.), перамена назвы. Праграма БСГ, яе сацыяльны склад. Стварэнне разам з эсерамі Беларускага Сяляцкага Саюза (1905 г.) БСГ і нацыянальны рух у Беларусі. II з’езд БСГ (1905 г.), удакладненне праграмы, адыход ад утварэння эсераў, газета “Наша доля”, “Наша піва”. Дзейнасць на ніве беларускага адраджэння. Аднаўленне партыі пасля Лютаўскай рэвалюцыі.

Тэма 6. Ліберальна – буржуазныя партыі.

Афармленне буржуазных партыі: Прагрэсіўна – эканамічная партыя, Усерасійскі гандлева – прамысловы саюз, Партыя прававога парадку і інш. “Саюз вызвалення” і “Саюз земцаў – канстытуцыяналістаў”. Выпрацоўка палітычнай дактрыны, стратэгіі і тактыкі. III з’езд “Саюза вызвалення”: прыняцце праграмы левымі лібераламі (сакавік 1905 г.). Праграма правага крыла расійскага лібералізма. З’езд “Саюза земцаў – канстытуцыяналістаў” (ліпень 1905 г.). Дзейнасць “Саюза Саюзаў”. Маніфест 17 кастрычніка 1905 г.

Налярызаваны ў буржуазным лагеры. Канстытуцыйна – дэмакратычная партыя народнай свабоды. Ідэалогія і праграма партыі, яе сацыяльны склад. Тактыка кадэтаў ў рэвалюцыі 1905- 1907 гг. Удзел кадэтаў ў працы Дзяржаўнай Думы. Кадэты і першая сусветная вайна. Кадэты пасля звяржэння самадзяржаўя, пераўтварэнне ў кіруючую партыю. Кадэты ў Беларусі.

“Саюз 17 кастрычніка”, яго праграма і сацыяльны склад. Адносіны “акцябрыстаў” да ўрада, Дзяржаўнай думы, рэвалюцыйных дзеянняў мас. Лідэры партыі: І.У.Гучкоў, М.В.Радзянка, М.А. Хамякоў. Удзел партыі ў палітычным жыцці краіны.

Роспуск II Дзяржаўнай думы і аслабленне ліберальнай альтэрнатывы рэвалюцыйнаму руху

Тэма 7. Намешчыцка – манархічныя партыі.

Эвалюцыя расійскага самадзяржаўя і спробы мадэрнізацыі краіны. Пошукі нацыянальна – кансерватыўнай альтэрнатывы рэвалюцыйна – вызваленчаму руху. Асаблівасці афармлення манархічных партыі.

Дзейныя папарэднікі намешчыцка-манархічных партыі. Стварэнне традыцыяналісцкіх партыі. “Саюз рускага народа”, “Руская манархічная партыя”. “Рускі сход” і яго дактрына.

Палітычныя дактрыны і тактычныя прыкметы манархістаў: адносіны да ўрада, сацыяльная база, склад, своеасаблівасць форм палітычнай дзейнасці. Чарнасоценныя саюзы і арганізацыі. I–IV з’езды чарнасоценных саюзаў: удакладненне тактычных устаноў. Адносіны намешчыцка–

манархічных партый да Дзяржаўнай думы. Раскол у чарнасоценым руху. “Рускі народны саюз імя Міхаіла Архангела”. Крызіс чарнасоцэнага манархізму. З’езд “Савета аб’яднанага дваранства”. Нераварот трэцяга чэрвеня 1907 г..

Наменчыцка–манархічныя арганізацыі ў Беларусі.

Тэма 8. Анархізм у Расіі.

Вытокі і асноўныя накірункі анархізма. Распаўсюджванне анархісцкіх ідэй у Расіі. М.А.Бакунін, П.А.Крапоткін – тэарэтыкі рускага анархізму. З’яўленне анархісцкіх арганізацый, іх структура, колькасць, сацыяльны склад. Праграмныя ўстаноўкі і тактыка анархісцкіх арганізацый у барацьбе супраць самадзяржаўя.

Удзел анархістаў ў рэвалюцыйным руху. Анарха–камунізм, анарха–сіндыкалізм, анарха–індывідуалізм. Адносіны анархістаў да першай сусветнай вайны, да Устаноўчага сходу, да Саветаў.

Эканамічная палітыка анархістаў. “Чорная гвардыя”, анарха–бандытызм. Супрацоўніцтва з рэвалюцыйнымі партыямі. Махно і махноўшчына.

Падзел анархістаў на некалькі плыняў у 20-ыя гады. Дзейнасць анархістаў ў замежжы. Спроба савецкай улады заканадаўча ліквідаваць анархізм у канцы 20-х гадоў.

Анархізм у Беларусі.

Тэма 9. Палітычныя партыі і рухі ў Беларусі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г.

Нацыянальны рух у Беларусі пасля Кастрычніка 1917 г. Беларуская сацыялістычная грамада і нацыянальны рух. III з’езд БСГ. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі.

Раскол у нацыянальным руху. Стварэнне Беларускай сацыял–дэмакратычнай партыі, яе праграма развіцця краіны.

Беларуская партыя сацыялістаў–рэвалюцыянераў, яе праграмныя задачы. Удзел у Радзе БНР. Эсэры і абвяшчэнне БССР. Раскол у партыі, стварэнне загранічнай групы БНС-Р. Дзейнасць Беларускай рэвалюцыйнай арганізацыі ў Заходняй Беларусі. Спыненне існавання БНС-Р.

Беларуская партыя сацыялістаў–федэралістаў, яе праграма, удзел у нацыянальным руху.

Тэма 10. Пераход ад шматпартыйнасці да аднапартыйнай сістэмы.

Растапоўка палітычных сіл у Расіі пасля перамогі Кастрычніка. Палітыка “ваеннага камунізма”. Улада і Устаноўчы сход. Паступовае зрошчванне партыйнага і дзяржаўнага апаратаў. Грамадзянская вайна. Рост леваэсераўскіх і сепаратысцкіх арганізацый, узмацненне іх уплыву на масы. Другі і трэці з’езды партыі эсераў. Леваэсераўскія і анархісцкія мяцяжы ў ліпені 1918 г. V Усерасійскі з’езд Саветаў: заканадаўчае замацаванне аднапартыйнасці ў органах дзяржаўнай улады.

Альтэрнатывы бальшавісцкай дыктатуры: “Саюз адраджэння Расіі”, “Камуч”. Уфійская дырэкторыя. Дэмакратычныя ўрады: асаблівасці іх стварэння, палітычныя праграмы і практычныя мерапрыемствы. Палітычныя блокі кадэтаў. Ажыўленне манархісцкага руху. Белы рух. Прызнанне дыктатуры Калчака.

VIII з’езд РКП(б): прыняцце другой праграмы партыі. Эвалюцыя ўлева сацыялістычных і пацыяналістычных арганізацый. Пачатак распаду ліберальных і мелкабуржуазных партый. Збліжэнне і зліцце з РКП(б) некаторых сацыялістычных партый. Спробы практычнай рэалізацыі ідэй анархізма. IX з’езд партыі эсераў (ліпень 1919 г.). Лозунгі: “чыстай дэмакратыі” і Устаноўчага сходу, аб’ядленне палітыкі “трэцяй сілы”.

Ваенная дзейнасць буржуазных і палітычных партый. Кадэты на заключных этапах вайны. Уход з палітычнай арэны манархістаў. Паражэнне правыў эсераў. Палітычны крах меншавікоў, левых эсераў, анархістаў.

Станаўленне аднапартыйнай сістэмы, яе прызнакі.

Тэма 11. Барацьба з упутрыпартыйнай апазіцыяй.

Станаўленне камандна-адміністрацыйнай сістэмы

Сацыяльна-эканамічны і палітычны крызісы бальшавісцкага рэжыма ў пачатку 1921 г. РКП(б) – ВКП(б) у гады ПЭНа. Палітычны судовы працэс над меншавікамі. “Самароспуск” партыі эсераў ў 1923 г. Устаноўленне палітычнай манополіі РКП(б). Разнагалоссі ў партыйным кіраўніцтве па стратэгічным і тактычным пытанням палітыкі. Фракцыйная барацьба 1921-1923 гг.; трацкісцкая апазіцыя, сутнасць “трыумвірата”. “Новая” (ленінградская) апазіцыя 1925 г. Трацкісцка-зіноўеўскі блок 1926-1927 гг. “Правы” ухіл у партыі. Група “Саюз марксістаў-ленінцаў” (платформа Рюціна).

Сацыял-дэмакратычная і ліберальна-дэмакратычная альтэрнатывы НЭПу. Ідэйная барацьба ў партыі на пытаннях пабудовы сацыялізма ў СССР. Апазіцыйныя групіроўкі ў ВКП(б) у канцы 20-х – пачатку 30-х гг. Палітычныя працэсы другой паловы 30-х гг. Станаўленне таталітарнага рэжыма і камандна-адміністрацыйнай сістэмы.

Тэма 12. Партыя і грамадства ў канцы 30-х – сярэдзіне 50-х гадоў

Культ асобы Сталіна, яго характэрныя рысы. СССР у пачатку другой сусветнай вайны. ВКП(б) у гады Вялікай Айчыннай вайны. Камуністычная партыя ў пасляваенны перыяд. Аднаўленне народнай гаспадаркі СССР. Выбар мадэлі эканамічнага развіцця.

Узмацненне палітычнага рэжыма ў краіне. Ідэалагічныя кампаніі другой паловы 40-х - пачатку 50-х гг. Працяг масавых рэпрэсій.

Смерць Сталіна і барацьба за ўладу ў партыйным кіраўніцтве. XX з’езд КПСС. Лібералізацыя палітычнага рэжыма.

Тэма 13. Асноўныя тэндэнцыі развіцця савецкага грамадства ў другой палове 50-х – 1985 г.

Эксперыменты і навацыі 50-х – 60-х гг. Барацьба за ўладу і перытэты палітыкі рэформ. Эпоха хрушчоўскай “адлігі”. XXII з’езд КПСС, прыняцце Праграмы КПСС.

Кансерватыўны паварот 1964 г. Улада і грамадства. Нарастанне крызісных з’яў сістэмы. Партыйна-дзяржаўная наменклатура. Сацыяльна-эканамічны і палітычны застоі.

Дысідэнтскі рух у 60-я - пачатку 80-х гг.

Запынат аднапартыйнай сістэмы. Спробы рэфармавання КПСС.

У цолупках шыхоў “удаскапалення сацыялізма”. Крызіс “перабудовы”. Галаснасць і рэвалюцыя разума. Новае палітычнае мышленне.

Тэма 14. Станаўленне шматпартыйнасці ў Рэспублікі Беларусь.

Зараджэнне беларускай партыйнай сістэмы. Грамадска-палітычныя рухі ў канцы 80-х гг. Заспаванне суполак і клубаў эканамічнага і культурнага накірункаў. (“Галака”, “Паходня”). “Куралаты”. Беларускі народны фронт “Адраджэнне”. Устаноўчая канферэнцыя Дэмакратычнай партыі і Хрысціянска- Дэмакратычнага саюза Беларусі. Пачатак станаўлення шматпартыйнасці на Беларусі.

Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце БССР. Жнівеньскі путч і канец “перабудовы”. Незалежнасць Рэспублікі Беларусь. Распад КПБ. Белавежскія пагадненні аб стварэнні Садружжасці Незалежных Дзяржаў.

Законы РБ “Аб палітычных партыях” і “Аб грамадскіх аб’яднаннях”.

Характарыстыка сучасных беларускіх партый. Грамадскія арганізацыі на сучасным этапе.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Крыніцы

1. “Аб грамадскіх аб’яднаннях”. Закон Рэспублікі Беларусь ад 5 кастрычніка 1994 г.
2. “Аб палітычных партыях”. Закон Рэспублікі Беларусь ад 5 кастрычніка 1994 г.
3. Гражданские движения в Белоруссии. Документы и материалы. 1986-1991. М., 1991.
4. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 г. (са зменамі і дапаўненнямі). Мінск, 1996.
5. Ленин В.И. Опыт классификации русских политических партий. Полн. собр. соч. Т. 14. М., 1979.
6. Мартов Ю.О. Письма 1916-1922 / Ред.-сост. Ю.Г.Фельштинский. Нью-Йорк, 1990.
7. Новейшие политические партии и течения в СССР: Документы и материалы. М., 1991.
8. Октябрь 1917 г. и судьбы политической оппозиции / Под общ. ред. Э.М.Энтина Ч. I. Политические партии России. Материалы и документы по истории общественных движений и политических партий Республики Беларусь. Гомель. 1993.
9. Октябрь 1917 г. и судьбы политической оппозиции / Под общ. ред. Э.М.Энтина Ч. II. У истоков политического противостояния. Материалы и документы по истории общественных движений и политических партий Республики Беларусь. Гомель. 1993.
10. Политические партии России: программные документы политических партий / Сост. З.М.Зотова. В 3 ч. М., 1994.
11. Программы партий России, конец XIX – начало XX вв.: сборник / Отв. сост.: В.В.Кривенький, И.И.Тарасова. М., 1995.

Асноўная літаратура

1. Вернигоров В.И. Политические партии России и Беларуси: страницы истории: учеб. пособие для студентов вузов. Минск, 2006.
2. Государственность Беларуси: проблемы формирования в программах политических партий / В.К.Коршук, Р.И.Платонов, И.Ф.Романовский. Минск, 1999.
3. Денисюк О.Л. Неформальные объединения, общественно-политические движения, партии в СССР: предпосылки, становление, развитие (1985-1991). Минск, 2003.

4. Зевелев А.И., Шелохаев В.В. Политические партии России: история и современность: учебник / Под ред. А.И.Зевелева, В.В.Шелохаева. М., 2000.
5. Котляров И.В. История политических партий и общественных движений Республики Беларусь. Минск, 2007.
6. Насешник И.Г. Внутрипартийная борьба в РКП(б)-ВКП(б) и политические процессы 20-х – 50-х гг. (Монополия партийной власти в СССР и ее последствия): учеб.-метод. пособие / Под ред. А.Н.Алишева. Минск, 2002.
7. Сувалова Е.П. История общественных движений и политических партий: учеб. пособие. Минск, 2004.

Дадатковая літаратура

1. Адамушка У.І. Палітычныя рэпрэсіі 20-50-х гадоў на Беларусі. Минск, 1994.
2. Аксютин Ю.В., Волобуев О.В. XX съезд КПСС: Новации и догмы. М., 1991.
3. Алексеев С.С. Право и перестройка. М., 1987.
4. Горбачев М.С. Жизнь и реформы. В 2 кн. М., 1995.
5. Государственная дума Российской империи /Автор очерков Е.В.Ярошенко. М., 2006.
6. Зотова З.М. 100 лет российской многопартийности. М., 2005.
7. Медведев Р.А. О Сталине и сталинизме. М., 1990.
8. Политические партии Беларуси – необходимая часть гражданского общества / Авт.-сост. А.Федута и др. 2-е изд. Минск, 2005.
9. Политические партии России: страницы истории / Редкол.: Н.Д.Ерофеев и др. М., 2000.
10. Тютюкин С.В. Меньшевизм: страницы истории. М., 2002.
11. Шубин А.В. От «застоя» к реформам. СССР в 1917-1988 гг. М., 2001.
12. Яковлев А.Н. Крестовые: О репрессиях в годы строительства социализма в СССР. М., 2000.

ТЭМЫ СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ

Тэма 1. Грамадска-палітычныя рухі ў Расіі ў канцы XVIII - першай палове XIX стагоддзяў (2 г)

1. Зараджэнне дэкабрысцкіх таварыстваў.
2. «Руская праўда» П. Песцеля і Канстытуцыя П.М. Мураўёва.
3. Паўстанне дэкабрыстаў. Дзейнасць тайных таварыстваў дэкабрыстаў у Беларусі.

4. Захадніцтва і славянафільства.
5. Узнікненне рэвалюцыйнай дэмакратыі і ўтанічнага сацыялізма.

Тэма 2. Грамадска-палітычныя рухі ў Расіі другой палове XIX ст. (2 г.)

1. Пачатак народніцкага руху, яго ідэалогія і плыні.
2. Дзейнасць рэвалюцыйных народнікаў.
3. Народніцкія арганізацыі 70-х пачатку 80-х гадоў.
4. Народніцтва 90-х гадоў.

Тэма 3. Расійская сацыял-дэмакратыя (большавікі і меншавікі) (2 г.)

1. Распаўсюджванне марксізма ў Расіі.
2. Заснаванне РСДДР, яе праграма і статут, плыні.
3. Сацыял-дэмакратыя ў гады першай рускай рэвалюцыі.
4. Стратэгія і палітыка сацыял-дэмакратыі паміж двума буржуазнымі рэвалюцыямі.
5. Расійская сацыял-дэмакратыя пасля Лютага 1917 г.
6. Кастрычнік 1917 г. і большавікі.

Тэма 4. Рэвалюцыйна-дэмакратычныя партыі: неанародніцтва, нацыянальна-сацыялістычныя арганізацыі (2 г.)

1. Узнікненне партыі сацыялістаў - рэвалюцыянераў, яе праграма і тактыка.
2. Партыя эсераў на этапе буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі 1905 – лютага 1917 г.
3. Эсеры ў перыяд кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны.
4. Эсеры ў Беларусі.
5. Народныя сацыялісты, іх праграма і тактыка.
6. Узнікненне Працоўнай народна-сацыялістычнай партыі.
7. Беларуская Сацыялістычная Грамада: праграма, тактыка.

Тэма 5. Ліберальна-буржуазныя партыя (2 г.)

1. Канстытуцыйна-дэмакратычная партыя народнай свабоды, яе праграма.
2. Тактыка кадэтаў ў Дзяржаўных Думах.
3. Партыя кадэтаў ва ўладзе (сакавік – кастрычнік 1917 г.).
4. Кадэты ў Беларусі.
5. Узнікненне, арганізацыйныя асновы і сацыяльна-класавы склад «Саюза 17 кастрычніка».
6. Праграмныя дакументы, мэты і задачы партыі акцыябрыстаў.
7. Стратэгія і тактыка акцыябрыстаў у 1905 – 1917 гг.

Тэма 6. Анархізм (2 г)

1. М. Бакунін і П. Кропоткін – тэарэтыкі русскага анархізма.
2. Вытокі і асноўныя накірункі анархізма.
3. Праграмныя ўстаноўкі і тактыка анархічных арганізацый ў барацьбе супраць самадзяржаўя.
4. Удзел анархістаў у рэвалюцыйным руху.
5. Махно і махноўшчына.

Тэма 7. Пераход ад шматпартыйнасці да аднапартыйнай сістэмы (2 г)

1. Шматпартыйнасць у першыя гады савецкай улады і яе спецыфіка.
2. Узмацненне дыктатуры бальшавіцкай партыі.
3. Эвалюцыя сацыялістычных і палітычных арганізацый. Распад ліберальных і мелкабуржуазных партый.
4. Уход з палітычнай арэны манархістаў. Пражэнне правых эсераў. Палітычны крах меншавікоў. Левых эсераў, анархістаў.
5. Стапаўленне аднапартыйнай сістэмы, яе прызнакі.

Тэма 8. Барацьба з унутрапартыйнай аназіцыяй, стапаўленне каманда-адміністрацыйнай сістэмы (2 г)

1. Аназіцыійныя плыні і групы ў радах кіруючай партыі.
2. Ідэйная барацьба ў партыі на пытаннях пабудовы сацыялізма ў СССР.
3. Унутрыпартыйная барацьба 20-х гадоў.
4. Палітычныя працэсы 30-х гадоў.
5. Прычыны паражэння праціўнікаў бальшавікоў і ўсталяванне таталітарнага рэжыма.

Тэма 9. Партыя і грамадства ў канцы 30-х – 1985 г. (2 г)

1. Культ асобы Сталіна, яго характэрныя рысы.
2. ВКП(б) у гады Вялікай Айчыннай вайны.
3. Палітычныя працэсы 30-50-х гг., барацьба за ўладу пасля смерці Сталіна.
4. XX з’езд КПСС, яго рашэнні.

5. Эксперименты і навацыі 50-60-х гг.
6. XXII з’езд КПСС, прыняццё Трэцяй Праграмы КПСС.
7. Спроба рэфармавання КПСС і шляхі “удасканалення сацыялізма”.
Крызіс перабудовы.

Тэма 10. Стапаўленне шматпартыйнасці. Палітычныя партыі і рухі Беларусі на сучасным этапе (2 г)

1. Зараджэнне беларускай партыйнай сістэмы.
2. Закон Рэспублікі Беларусь «Аб палітычных партыях».
3. Закон Рэспублікі Беларусь «Аб грамадскіх аб’яднаннях».
5. Характарыстыка сучасных беларускіх партый і рухаў.

ТЭМАТЫКА РЭФЭРАТАЎ

1. Маніфест Камуністычнай партыі
2. Прычыны і асноўныя этапы першай рускай рэвалюцыі 1905-1907 гг.
3. Сталынская рэформа: сутнасць і вынікі.
4. Асаблівасці фарміравання расійскіх палітычных партый.
5. Падабенства і адметнасці рэвалюцыі 1905-1907 гг. і Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г.
6. Карнілаўскі мяцеж
7. Кастрычнік 1917 г.: велічайшая падзея века альбо сацыяльная катастрофа?
8. Прычыны краха Устаноўчага схода.
9. Махно і крах яго ідэалогіі і дзейнасці.
10. Крашынскі мяцеж.
11. Асноўныя этапы ўнутрыпартыйнай барацьбы ў 20-я гады.
12. XX з’езд партыі і лібералізацыя палітычнага рэжыма.
13. Дасягненні і пралікі Н.С.Хрушчова.
14. Дысідэнцкі рух: яго роль у гісторыі іншадумства ў СССР.
15. Асноўныя этапы перабудовы.
16. Жнівеньскі путч: гісторыя і значэнне.
17. Пытанні нацыянальнага дзяржаўнага будаўніцтва ў праграмных дакументах КПС-Р.
18. Барацьба камуністаў-беларусаў за стварэнне нацыянальнай дзяржавы на савецкай аснове.
19. Кастрычніцкая рэвалюцыя і мараль.
20. “Белы” і “Чырвоны” тэрор у гады грамадзянскай вайны: іх падабенства і адметнасці.

ПЫТАННІ ДА ЗАЛІКА ПА КУРСУ “ГІСТОРЫЯ ГРАМАДСКІХ РУХАЎ І ПАЛІТЫЧНЫХ ПАРТЫЙ”

1. Прадмет і задачы дысцыпліны “Гісторыя грамадскіх рухаў і палітычных партый”.
2. Грамадска-палітычныя рухі: сутнасць, тыпалогія.
3. Партыйныя сістэмы і іх асаблівасці.
4. Класіфікацыя палітычных партый.
5. З гісторыі ўзнікнення палітычных партый
6. Рuskія рэвалюцыйныя таварыствы ў 1816-1825 гг.
7. Дваранскі этап вызваленчага руху.
8. Канстытуцыйны праект П. Песцеля. Дзекабрысты ў Беларусі.
9. Канстытуцыйны праект М.Мураўева.
10. Захаднікі і іх палітычная праграма.
11. Славянафілы, асноўныя палажэнні іх тэорыі
12. Узнікненне рэвалюцыйнай дэмакратыі. Асноўныя палажэнні тэорыі ўгаічнага сацыялізма.
13. Рэформы 60-70-х гадоў XIX ст. у Расіі.
14. Палітычная дактрына М.Сперанскага.
15. Кантррэформы Аляксандра III.
16. Народніцтва 60-х гадоў XIX ст.
17. Рэвалюцыйнае народніцтва 70-х гадоў XIX ст.
18. Асноўныя плыні ў рэвалюцыйным народніцкім руху, іх характарыстыка.
19. “Народная воля”: ідэалогія і лідэры.
20. Пракламанцыйная дзейнасць народнікаў.
21. Распаўсюджванне марксізма ў Расіі. Першыя марксісцкія гурткі і групы.
22. Група “Вызваленне працы”: узнікненне, асноўныя накірункі дзейнасці.
23. Асаблівасці фарміравання палітычных партый у Расіі.
24. Першы з’езд РСДРП, яго значэнне.
25. Другі з’езд РСДРП, яго рашэнні, значэнне.
26. РСДРП паміж двума буржуазнымі рэвалюцыямі: стратэгія і тактыка.
27. Расійская сацыял-дэмакратыя пасля звяржэння самадзяржаўя.
28. Партыя сацыялістаў-рэвалюцыянераў: узнікненне, сацыяльная база, праграма.
29. Партыя эсераў паміж Лютым і Кастрычнікам 1917 г.
30. Працоўная народна-сацыялістычная партыя: узнікненне, сацыяльная база, праграма.

31. «Саюз 17 кастрычніка», узнікненне, сацыяльна-класавы склад, праграма.
32. Стратэгія і тактыка акцыябрыстаў у 1905-1917 гг.
33. Канстытуцыйна-дэмакратычная партыя: узнікненне, сацыяльна-класавы склад, праграма.
34. Кадэты ў гады першай рускай рэвалюцыі 1905-1907 гг. і пасля яе паражэння.
35. Кадэты пасля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г.
36. Памешчыцка-маінархічная партыя «Рускі сход», яе дактрына.
37. «Саюз рускага народа». Сацыяльны склад, праграма, асноўныя накірункі дзейнасці.
38. Характарыстыка асноўных штыняў расійскай сацыял-дэмакратыі.
39. Сацыял-дэмакратыя ў гады першай рускай рэвалюцыі (1905-1907)
40. Блок левых эсэраў з бальшавікамі. Прычыны разрыва блока.
41. Пераход ад п'ятнапартыйнасці да аднапартыйнай дыктатуры.
42. VIII з'езд РКП(б), прыняцце II праграмы партыі.
43. М. Бакунін і П. Краноткін – тэарэтыкі анархізма.
44. Асноўныя накірункі анархізма.
45. Удзел анархістаў у рэвалюцыйным руху.
46. Махно і махноўшчына.
47. Растаноўка палітычных сіл у Расіі пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г.
48. Рэвалюцыйныя дэмакраты Беларусі. Кастусь Каліноўскі.
49. Нацыянальны рух у Беларусі ў паслякастрычніцкі перыяд.
50. Усебеларускі з'езд 1917 г.: дзве тэндэнцыі ў нацыянальна-дзяржаўным будаўніцтве ў Беларусі.
51. Абвяшчэнне БНР.
52. Беларуская сацыялістычная грамада: гісторыя ўзнікнення, праграма, ідэалогія.
53. Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя: праграмныя палажэнні, ідэалогія, палітычная дзейнасць.
54. Беларуская партыя сацыялістаў-рэвалюцыянераў: гісторыя ўзнікнення, праграма, ідэалогія.
55. Беларуская партыя сацыялістаў-федэралістаў: гісторыя ўзнікнення, праграма, ідэалогія.
56. Унутрыпартыйная барацьба ў 20-я гады ХХ ст.
57. Апазіцыйныя групіроўкі ў ВКП(б) у 20 – 30-я гады.
58. Станаўленне таталітарнага рэжыма і камандна-адміністрацыйнай сістэмы ў СССР.
59. Партыя і грамадства ў канцы 30-х – сярэдзіне 40-х гадоў.
60. Палітычныя працэсы 40-50-х гадоў.
61. ВКП(б), КПСС і грамадства ў 1945-1953 гады.
62. XX з'езд КПСС, яго рашэнні
63. XXII з'езд КПСС, яго рашэнні. Прыняцце III праграмы партыі.

64. Асноўныя тэндэнцыі развіцця савецкага грамадства ў другой палове 50-х – 1985 гг.
65. Фарміраванне шматпартыйнай сістэмы ў Беларусі (канец 80-х-пачатак 90-х).
66. Беларускі народны фронт: асноўныя накірункі ідэалагічнай і палітычнай дзейнасці.
67. Перабудова і яе вышкі.
68. Сучасныя беларускія партыі «левай арыентацыі».
69. Сучасныя беларускія палітычныя партыі сацыял-дэмакратычнай арыентацыі.
70. Беларускія партыі “правай арыентацыі”
71. Сучасныя грамадска-палітычныя рухі і арганізацыі ў Беларусі.
72. Закон Рэспублікі Беларусь «Аб палітычных партыях» - прававая аснова існавання палітычнага плюралізма і шматпартыйнасці.
73. Закон Рэспублікі Беларусь “Аб грамадскіх аб’яднаннях”: асноўная характарыстыка.
74. Партыі і грамадскія арганізацыі ў палітычным жыцці і кіраванні грамадствам.
75. Прававы статус палітычных партый ў Рэспубліцы Беларусь.

Кафедра теории
и истории права

ВЫПИСКА

из протокола №12 заседания кафедры
от 25 мая 2009 г.

ПРИСУТСТВОВАЛИ: д.ю.н., проф. Демичев Д.М.
к.ю.н., доц. Ковкель Н.Ф.
к.и.н. доц. Вишневская И.В.
к.и.н. доц. Леднева А.С.
к.и.н. доц. Станишевская Л.П.
к.ю.н. доц. Шафалович А.А.
к.ю.н. доц. Телятицкая Т.В.
асс. Ковалевская Ю.И.
асс. Липницкий В.В.

1. СЛУШАЛИ: о рекомендации к утверждению базовой программы по дисциплине «История общественных движений и политических партий», разработанной доц. Ледневой А.С.

ВЫСТУПИЛИ: доц. Станишевская Л.П., доц. Шафалович А.А., доц. Ковкель Н.Ф., которые рекомендовали базовую программу по дисциплине «История общественных движений и политических партий» к утверждению.

ПОСТАНОВИЛИ: базовую программу по дисциплине «История общественных движений и политических партий», разработанную доц. Ледневой А.С., рекомендовать к утверждению.

Зав. кафедрой,
профессор

Д.М.Демичев

Секретарь

Л.В.Белая

Выписка принята: _____

Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт. Бібліятэка.
Белорусский государственный экономический университет. Библиотека.
Belarus State Economic University. Library.

<http://www.bseu.by>